

ציטלין, הלל (1871-1942)

(Hillel Zeitlin). סופר בעברית וביידיש, הוגה-דעות, עיתונאי ומבקר ספרות. צ' נולד בקורמה (Korma), בפלך מוהילב (Mohilev) שבבילורוסיה. מ-1907 חי בורשה, היה ממייסדי שני היומונים הגדולים 'הייט' ו'דער מאמענט' וממשתתפיהם, עסק בחקר הקבלה והחסידות ועמל לקרב את בני-דורו למקורות האמונה והמחשבה היהודית. צ' הרבה לפרסם, בעברית וביידיש, על בעיות אמונה – הוא עצמו עבר גלגולים מאמונה לזהטת ואקסטטית לכפירה ולחזרה לאמונה. צ' היה הבולט בקבוצת הסופרים לפני מלחמת-העולם השנייה, ובהם אורי צבי גרינברג, ה. לייזיק, יצחק קצנלסון, בנו, אהרן ציטלין, ואחרים, שבאחדות מיצירותיהם ניבאו את קץ יהדות אירופה. הטרמת השואה בכתבי צ' מקורה ברליגיוזיות שלו. הוא ביקר את הנסיונות המודרניים להבנת העולם, פירש תפיסות עולם ממקורות היהדות, וביצירתו ביטא רגש אשמה ותחושה מפורשת של קטסטרופה מתקרבת. מ-1917 בעיקר כתב תיאורים של חלומות וחזיונות, שאותם פירש צ' עצמו כמבשרי מאורעות העתידים להתרחש: חלום על מותו, חלום האונייה הטובעת על יהודיה, המתים על קידוש השם, מופיע הן בכתביו והן בהרצאה ב-1931 ('מדוע אין אוניית הגאולה יכולה להגיע לחוף?'), וחלום הרכבת עם יהודים מגורשים. ביולי 1939, שבועות מספר לפני פרוץ המלחמה, תיאר לפרטיו חזון של חורבן, בדברו על האויב הנאצי, שילך מעיר לעיר, מעיירה לעיירה ומקהילה לקהילה, ישמיד את יהודי פולין אגב התעללות בזקנים ובילדים ולא ישאיר שריד ופליט. הדברים ההם, שאותם נשא בפני חבורה מצומצמת של ידידים ותלמידים, פורסמו אז כמאמר בכתב-העת 'דער נייער רוף', שהיה מוקדש להתחדשות דתית ולגיבוש לאומי.

על חיי צ' ויצירתו בגטו ורשה ידוע אך מעט, מרסיסי מידע המצויים ביומנים ובזכרונות של בני התקופה. עד לגירוש הגדול מורשה בסוף יולי 1942 התגורר צ' בדירתו שבגטו הקטן, הרבה לכתוב, ובכלל זה תירגם את ספר תהילים ליידיש, אך נמנע מפעילות בציבור ומפרסום דבריו. כל כתביו אבדו כשנעקר פתאום מביתו. זמן מה היה בבית-החולים היהודי, עד שהמוסד חוסל בראש-השנה תש"ג (12 בספטמבר 1942), ונמסר שצ' נורה בכיכר הגירוש 'אומשלגפלץ'.